

УДК 330.332.4

Мітал О.Г.

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
ДННУ «Академія фінансового управління»

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

DIRECTIONS OF PERFECTION OF THE STATE FINANCIAL SUPPORT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF AGROINDUSTRIAL COMPLEX IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

У статті розглянуто методи державної фінансової підтримки інноваційного розвитку агропромислового комплексу України в умовах євроінтеграційних процесів. Аргументовано створення необхідних умов для розвитку інноваційної діяльності в сільському господарстві, яка сприятиме отриманню рівних можливостей для виробників усіх видів сільськогосподарської продукції та ліквідації тіньового ринку в аграрній сфері. Надано рекомендації щодо гармонізації інструментів державної фінансової підтримки агропромислового комплексу згідно з європейськими стандартами.

Ключові слова: інноваційний розвиток, агропромисловий комплекс, державна фінансова підтримка, євроінтеграція, інновації, наукоємні галузі.

В статье рассмотрены методы государственной финансовой поддержки инновационного развития агропромышленного комплекса Украины в условиях евроинтеграционных процессов. Аргументировано создание необходимых условий для развития инновационной деятельности в сельском хозяйстве, которая будет способствовать получению равных возможностей для производителей всех видов сельскохозяйственной продукции и ликвидации теневого рынка в аграрной сфере. Даны рекомендации по гармонизации инструментов государственной финансовой поддержки агропромышленного комплекса согласно европейским стандартам.

Ключевые слова: инновационное развитие, агропромышленный комплекс, государственная финансовая поддержка, евроинтеграция, инновации, наукоёмкие отрасли.

In the article we considered the methods of state financial support of innovative development of agroindustrial complex of Ukraine under conditions of European integration processes. Also in the article it is argued the creation of necessary conditions for the development of innovation in agriculture that will help provide equal opportunities for manufacturers of all kinds of agricultural products and the elimination of the black market in the agricultural sector. Recommendations for harmonization of instruments of state financial support of agriculture according to the European standards.

Keywords: innovative development, agriculture, public financial support, European integration, innovation, knowledge-intensive sectors.

Постановка проблеми. Принциповою передумовою реалізації стратегічних завдань розвитку агропромислового комплексу країни є формування адекватного механізму його державної фінансової підтримки. Створення необхідних умов для розвитку інноваційної діяльності в сільському господарстві на етапах розробки, апробації та відтворення інновацій сприятиме отриманню рівних можливостей для виробників усіх видів сільськогосподарської продукції та ліквідації тіньового ринку в аграрній сфері. Технологічна та технічна модернізація сільського господарства в сучасних умовах є нагальною проблемою забезпечення продовольчої безпеки. Саме створення й освоєння нової техніки та інноваційних технологій дадуть змогу підняти якість і конкурентоздатність вітчизняної сільгосппродукції. Для розвитку сільського господарства та енергозабезпечення потрібна державна фінансова підтримка, особливо під час розробки та освоєння енергота ресурсозберігаючих технологій.

Головним пріоритетом науково-технічної та інноваційної політики в АПК неодмінно має стати державна

підтримка фундаментальної і прикладної науки з орієнтацією на впровадження наукових розробок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження інноваційного розвитку агропромислового комплексу (АПК) та вивчення різних аспектів державного регулювання і підтримки інноваційних процесів здійснювали такі вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти, як В.Ф. Банар, В.Ю. Білінська, Т.А. Воронюк, О.В. Горпинич, Б. Данилишин, Л.А. Євчук, Ю.В. Каракай, Т.М. Ковальова, Л.В. Сус, Л.В. Пельтек, С.В. Онишко, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко.

У зв'язку з поглибленням інтеграції України до Європейського Співтовариства та негативним впливом спричиненої військовими діями кризи на розвиток сільського господарства країни виникає гостра потреба в наукових розробках щодо вдосконалення механізму державної фінансової підтримки агропромислового комплексу.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення пріоритетних напрямів та рекомендацій щодо збільшення ефективності економічного розви-

тку аграрного сектора України в умовах європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Посилення дій глобалізації та загострення проблем забезпечення продовольчою продукцією народонаселення вимагають подальшого розвитку вітчизняного агропромислового комплексу та його інтеграції у світову продовольчу систему. Сьогодення вимагає не тільки закріплення отриманих результатів розвитку агропромислового комплексу, а й забезпечення якісного стрибка у його розвитку. Україна на відміну від розвинених країн (США, Канади, країн ЄС) лише на третину використовує потужний природно-ресурсний потенціал. Про це свідчить наше відставання від розвинутих країн за показниками ефективності вітчизняних сільськогосподарських виробників (низька врожайність сільськогосподарських культур, продуктивність скота тощо). Так, за даними ФАО, Україна майже вдвічі поступається своїм конкурентам на світовому агропродовольчому ринку (зокрема, по продуктивності корів – Канаді, по врожайності зернових – розвинутим країнам ЄС та США) [1].

Головна мета розвитку сільського господарства в умовах євроінтеграції полягає у створенні сучасного конкурентоздатного агропромислового комплексу, який характеризувався би: ефективним застосуванням нових сільськогосподарських машин, матеріальних ресурсів та технологічних систем; випуском конкурентоспроможної продукції; здатністю виробництва до широкого впровадження науково-технічних досягнень; домінуванням в агропромисловому комплексі наукоємних галузей; високим рівнем розвитку інфраструктури аграрного ринку; раціональним використанням земель; упровадженням ресурсозберігаючих та відновлювальних технологій; високим рівнем екологічної безпеки; ефективним функціонуванням сільськогосподарських підприємств [2, с. 68].

Території України, будучи різними за можливостями і ресурсами розвитку АПК, вимагають інноваційних підходів до управління розвитком для інтеграції у світовий економічний простір. В аграрній сфері економіки нашої країни розвиток інноваційної діяльності прийшов у занепад унаслідок кризи, що викликана військовими діями, зменшенням ринків збуту продукції, недосконалістю законодавчої бази, недостатністю державного стимулювання інноваційної діяльності, обмеженістю внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування інновацій і неможливістю їх швидкої мобілізації, низьким рівнем інвестиційної привабливості галузі, особливо відсутністю інновацій і сучасних технологій виробництва та вирощування сільськогосподарської продукції [3, с. 77]. Згідно з дослідженнями, недоліки економічної політики останнього десятиріччя в агропромисловому виробництві проявилися у відставанні даного сектору від інших галузей національної економіки за ключовими технічними, технологічними, організаційними й економічними параметрами. Усунення цих недоліків потребує розробки організаційно-економічного механізму забезпечення відповідних процесів здійснення інноваційних перетворень в АПК та системи їх фінансового забезпечення [4, с. 143].

Стан АПК безпосередньо залежить від розвитку світової фінансової кризи, яка дуже негативно вплинула на сільське господарство і торкнулася всіх сторін

аграрної сфери – від виготовлення продукції до негативного стану основних і оборотних коштів і наявної інфраструктури. Прояви системної кризи притаманні всім регіонам України, особливо тим, де сільське господарство є основою господарського комплексу.

Вихід аграрного сектора України на шлях дієвого економічного зростання вимагає проведення цілеспрямованої державної політики, яка стане базуватися на триєдиному підході, що широко використовується в ЄС, з урахуванням економічного, природного і суспільного елементів. Завдяки цьому гарантується збалансованість системи заходів і засобів державного впливу на процес виробництва продукції АПК.

Державне регулювання сільського господарства для європейських країн явище не випадкове, оскільки ефективність агропромислового комплексу – незмінна передумова процвітання всього суспільства.

У межах державного регулювання розв'язуються найрізноманітніші завдання: підтримка цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників, цілеспрямоване формування належних умов збуту та виробництва, ресурсозбереження, природоохоронна діяльність, соціальна підтримка виробників та інфраструктурна політика. Відповідно, застосовується і різноманітний арсенал методів і засобів [5, с. 31].

Нині серед науковців, державних службовців та практиків тривають дискусії з приводу використання фінансово-бюджетних інструментів регулювання сільського господарства. До бюджетних інструментів належать бюджетне фінансування капітальних вкладень, компенсація процентних ставок, відшкодування страхового платежу, дотація програм селекції тощо. У зв'язку із членством України в СОТ механізм бюджетної підтримки потребує перепрограмування [6, с. 57].

На нашу думку, перед державою стоїть завдання врегулювати проблему рівноправного доступу товаровиробників до бюджетних коштів, які виділяються на їхню підтримку. Основними напрямками інноваційного розвитку в АПК слід уважати:

- збільшення обсягів фінансування аграрної науки;
- формування і реалізацію програм фундаментальних і прикладних наукових досліджень, їх інвестиційне забезпечення;
- співпрацю з міжнародним науковим співтовариством.

Як показує світова практика, наукові організації та вищі навчальні заклади повинні функціонувати в комплексі, об'єднуючи підготовку кадрів із проведенням фундаментальних та прикладних досліджень. До того ж інтенсивний розвиток ринкових відносин зумовлює більш тісний контакт наукових установ агропромислового профілю з вищими країнами, що готують відповідних фахівців. Пріоритетом повинна стати державна підтримка фундаментальних досліджень і найважливіших прикладних розробок, орієнтованих на швидку віддачу [7, с. 60]. Так, у 2016 р. на дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері розвитку агропромислового комплексу, підготовку наукових кадрів, наукові розробки у сфері стандартизації та сертифікації сільгосппродукції, дослідження та експериментальні розробки у сфері АПК виділено 50 511,1 тис. грн., а

станом на 07.10.2016 освоєно 40,621.2 тис. грн. На підвищення кваліфікації фахівців агропромислового комплексу спрямовано 7 768,0 тис. грн., а на 07.10.2016 фактично отримано 4 485,8 тис. грн. [8].

Головним напрямом інноваційної діяльності в аграрному секторі є впровадження найбільш перспективних агротехнологій і підвищення продуктивності виробництва для зниження витрат на одиницю продукції та зміцнення її конкурентоспроможності на внутрішньому і світовому ринках.

Серед пріоритетних напрямів інноваційного розвитку аграрного сектора слід визначити такі:

1) створення та впровадження у виробництво високоефективних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, нових порід тварин і птиці;

2) стимулювання агроєкологічної діяльності, зокрема розвитку альтернативного органічного агро-виробництва;

3) формування високоосвічених професійних кадрів [9].

Як переконує світовий та вітчизняний досвід, потужним джерелом фінансування сільського господарства є вертикальна інтеграція. Об'єднання сільськогосподарських виробників зі сферою переробки їх продукції створює надійне потужне джерело забезпечення фінансовими ресурсами. Переробні підприємства готові до різномірної співпраці з постачальниками сировини, у тому числі й до їх фінансової підтримки. Регулююча роль держави у цьому питанні має полягати у створенні умов зацікавленості держателів капіталів

(фінансово-кредитних установ, інтеграційних структур тощо) у розширенні співпраці із сільськогосподарськими виробниками [10, с. 27–28].

Впровадження інноваційно-інвестиційних механізмів у процеси агропромислової інтеграції створює умови для переходу від «пасивної» адаптації, що включає зміни організаційно-економічного механізму як відповідну реакцію на зміну цілей, викликану зовнішнім впливом, до «активної» адаптації, яка передбачає наявність функції моделювання поведінки інтегрованого формування на базі моніторингу розвитку навколишнього середовища. Внаслідок цього відбуваються структурні зміни в керованій підсистемі, інтегрована структура отримує можливість ефективно працювати в умовах майбутніх змін навколишнього середовища.

Висновки з проведеного дослідження. Державне стимулювання і підтримка інноваційного розвитку агропромислового комплексу мають бути реалізованими за наявності інституційних механізмів фінансової підтримки агропромислового комплексу, спрямованих на подолання найбільш важливих бар'єрів інноваційного розвитку та заснованих на методах прямого і непрямого стимулювання.

Стратегічні напрями державного регулювання в країні повинні визначатися глобальними закономірностями і тенденціями, необхідністю забезпечення продовольчої та екологічної безпеки і незалежності країни, потенційними можливостями аграрної сфери економіки на світовому агропродовольчому ринку та з урахуванням взятих країною зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Данилишин Б. Нова державна підтримка агропромислового комплексу – шлях в нікуди / Б. Данилишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lb.ua/economics/2016/04/07/332278_nova_derzhavna_pidtrimka.html.
2. Голомша Н.Є. Конкурентоспроможність сільського господарства України: можливості та фактори зростання / Н.Є. Голомша // Інноваційна економіка. – 2010. – № 4. – С. 67.
3. Білінська В.Ю. Сучасні інноваційні технології в сільському господарстві: основна характеристика та перспективи впровадження / В.Ю. Білінська // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія «Економіка». – 2015. – № 7(172). – С. 74–80.
4. Россоха В.В., Гусак О.М. Формування інноваційно-інвестиційної політики в аграрній сфері економіки : [монографія] / В.В. Россоха, О.М. Гусак. – К. : ННЦІАЕ, 2011. – 240 с.
5. Горпинич О.В. Застосування зарубіжного досвіду в державному регулюванні економіки АПК в Україні / О.В. Горпинич // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – № 3(27). – С. 31–35.
6. Сус Л.В. Інструментарій державного регулювання галузі тваринництва в Україні / Л.В. Сус // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2014. – № 2. – С. 54–62.
7. Пельтек Л.В. Концептуальні підходи реалізації державної підтримки інноваційних процесів в Україні / Л.В. Пельтек // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». – 2009. – Вип. 1(7). – С. 49–62.
8. Стан фінансування АПК у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/18701>.
9. Воронюк Т.А., Банар В.Ф. Сучасний стан та перспективи розвитку сільського господарства в Україні / Т.А. Воронюк, В.Ф. Банар [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=20350>.
10. Євчук Л.А. Роль державного регулювання в економічному розвитку аграрного сектора / Л.А. Євчук // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2011. – Вип. 3. – С. 24–29.